

Fra kvantitet til kvalitet i skolen

Tid, tillit og tilstrekkelig lønn

KrFs forslag til en omlegging av
grunnskolen

KrF-skolen

I dette heftet finner du to av KrFs forslag til ny skolepolitikk som er foreslått på Stortinget. KrF har foreslått et kvalitetsløft, en læreboksatsing og skjermregulering i skolen.

Leken blitt erstattet av kompetansemål, voksenstyrte aktiviteter og overfylte timeplaner. Det er på tide med en større omlegging av skolen, hvor barnas behov settes først.

Vi håper disse forslagene kan bli en inspirasjon for KrFere over hele landet. Når resultater og trivselen går ned, og timetall og tidspress går opp, så må vi ta tak.

Kjell Ingolf Ropstad,
utdanningspolitisk talsperson og
stortingsrepresentant for KrF

Kvalitetsløft i grunnskolen

Representantforslag om et kvalitetsløft i skolen: Kortere skoledager, høyere lærerlønninger, mer tid for lærerne til å se elevene og foreldrene, mer fleksibel arbeidstid for lærerne, førskole for seksåringene og flere trykte lærebøker

«Læring er ikke en transaksjon, men en sosial og relasjonell opplevelse. Elever lærer best fra lærere de elsker (...) Kvalitet avhenger av å rekruttere, beholde og utvikle dyktige mennesker, og gi disse menneskene gode muligheter til å arbeide utenfor klasserommet. Du vil vite hvem dine elever er, hva de ønsker å bli, du vil være i stand til å støtte dem på deres reise.»

Andreas Schleicher, utdanningsdirektør, OECD ¹

Skolen er fremtidens samfunn, økonomi og demokrati. Det som skjer i skolen i dag påvirker om vi vil lykkes med å jobbe på en smartere måte når vi blir flere eldre, om vi klarer å skape en innovativ og grønn økonomi når oljeinntektene faller og om vi evner å beholde et sterkt og levende demokrati med frihet, likhet og nestekjærlighet som bærende verdier. Skolen skal danne så vel som utdanne, slik at hver enkelt kan få realisert sitt potensial ut fra sine interesser og evner.

Om den norske skolen lykkes med dette, er stadig mer tvilsomt. Lyspunktene finnes – flere fullfører videregående, blant annet - men alt for mange piler peker nedover. Ferdighetene i norsk, matte og naturfag har falt til OECD-snittet og til bunns i Norden, hvis vi ser bort fra Island. Lesegleden er helt på bunnen blant alle de 65 landene som deltar i PIRLS-undersøkelsen. Elevene er nesten på bunn i OECD i tid brukt på å lese for fornøyselsens skyld. Motivasjonen til elevene har falt, det samme har foreldrenes støtte til barns læring. Søkningen til lærerutdanningen er på et alarmerende lavt nivå, særlig for grunnskolelærere. Samtidig øker omfanget av mobbing, skolevegring og antall elever med ADHD-diagnoser.

¹ Schleicher, A. (2024, 26. februar). *Dr. Andreas Schleicher i samtale med Wendy Klopp [videofil]. Youtube.*

<https://www.youtube.com/watch?v=Lvn7VgzbsFM&t=541s>

Lærerne har ikke skylden. En fersk studie på oppdrag fra Nordisk ministerråd, viser at lærernes undervisningskvalitet har holdt seg stabilt god på 2010-tallet. Med utgangspunkt i data fra TIMSS (Trends in international mathematics and science study) finner studien at den viktigste faktoren som har endret seg er sammensetningen av elevene. Flere sliter med dårlige språkkunnskaper og svake kognitive ferdigheter. Elevenes etniske og sosioøkonomiske bakgrunn spiller en avgjørende rolle for elevenes skoleresultater. Dessuten er elevene trøttere, sultnere og mer uinteresserte.² At de er trøttere henger trolig sammen med mer bruk av sosiale medier og dataspill som går ut over søvnen.³

OECDs utdanningsdirektør Andreas Schleicher mener de fallende skoleresultatene i OECD-området generelt henger sammen med at mange elever kjeder seg. Schleicher peker på at digitale enheter i mange land har forstyrret læring og gjort både læring og lesing mer overfladisk. Han mener at kvaliteten på elev-lærer-relasjonen har blitt dårligere. «Vi har sett en trend i retning av at utdanning blir en handelsvare. Elevene blir forbrukere, foreldrene blir en slags klienter og lærerne en form for tjenestetilbydere.» Det skaper en distanse mellom læreren, eleven og foreldrene som «tar hjertet ut av utdanningen».

En del av dette bildet, sier Schleicher, er en nedgang i foreldrenes støtte til barnas skolegang, for eksempel når det gjelder foreldrenes kontakt med lærere om barnets utvikling.⁴ Mindretallet av OECD-land som hadde en positiv utvikling i foreldrenes støtte fra 2018 til 2022, viste generelt

² Nani Teig, Trude Nilsen og Kajsa Yang Hansen (red.): «[Effective and Equitable Teacher Practice in Mathematics and Science Education. A Nordic Perspective Across Time and Groups of Students.](#)», Rapport fra Nordisk ministerråd, IEA. Springer, 2024.

³ Vik, F. N., Nilsen, T., & Øverby, N. C. (2022b). Associations between sleep deficit and academic achievement—triangulation across time and subject domains among students and teachers in TIMSS in Norway. *BMC Public Health*, 22(1), 1790. <https://doi.org/10.1186/s12889-022-14161-1>.

⁴ Schleicher, A. (2024, 26. februar). *Dr. Andreas Schleicher in conversation with Wendy Klopp [videofil]*. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=Lvn7VgzbsFM&t=541s>

større stabilitet og fremgang i matematikk. Dette gjaldt særlig for barn fra en svak sosioøkonomisk bakgrunn.

Lærernes jobb med å gi alle elever god undervisning tilpasset den enkelte har med andre ord blitt mer krevende. Her i Norge har politikerne samtidig gjort lærernes rammevilkår dårligere. Lønningene har stagnert etter lønnsloftet ved årtusenskiftet, undervisningstiden har blitt lengre og arbeidstiden har blitt mindre fleksibel. Tid og rom for å følge opp eleven og familiene på en helhetlig måte, som OECD-direktøren fremhever som viktig, har blitt mindre. Innføringen av skolestart for seksåringene har fratatt barna frilek, og dermed trolig svekket deres indre motivasjon og naturlige lærelyst.

Lærerne har riktignok fått mer videreutdanning og kompetanse, som er en viktig forutsetning for god undervisning. Dette løser likevel ikke de grunnleggende problemene med en mer sammensatt elevmasse og trøttere og mindre motiverte elever, sammen med mangel på tid og mulighet til å følge opp den enkelte elev og familie. Lærernormen, derimot, der KrF fikk gjennomslag for flere lærere for de yngste barna, har gjort tilpasset undervisning noe enklere og læreryrket litt mer attraktivt.

Fra kvantitet til kvalitet

Norge et av de landene som bruker mest penger på skolen som andel av brutto nasjonalprodukt i OECD-området og klart mest i Norden. Spørsmålet er om vi bruker ressursene riktig, når skolene mangler lærebøker, lærerne har relativt lav lønn og lærernes arbeidstid er bundet opp i undervisningstid og obligatoriske møter og gir lite rom for oppfølging av den enkelte elev og familie som er så sentralt for læring?

Mye av pengebruken på skole i Norge skyldes at vi har spredt bosetting med mange skoler med ganske få lærere per elev i spredtbygde strøk. Det handler om det distriktpolitiske målet om at det skal være mulig å bo i hele landet.

Samtidig bruker vi mye ressurser på å ha ganske lange skoledager i grunnskolen. Elise Djupedal har påpekt at norske barn siden 1996 har fått hele to år lengre skolegang, uten at noen kan vise til økt læringsutbytte.⁵ Djupedal mener at OECD må ta sin del av skylden for utviklingen: I 1998 slo de fast at «Norge hadde et lavt timetall, og at et høyt timetall er en svært betydningsfull innsatsfaktor og kvalitetsindikator i skolen».

Nå er tonen en annen. OECDs utdanningsdirektør Andreas Schleicher understreker at læring ikke avhenger av kvantitet i form av lange skoledager, men kvalitet i læringsopplevelsen. Det er ingen sammenheng mellom lange skoledager og mer læring på tvers av land i OECD-landene, tvert imot. Årsaken er at lange skoledager krever mye ressurser som går på bekostning av kvalitet.⁶

Vårt naboland Finland klarer seg med 23 færre uketimer i grunnskolen og oppnår et høyere læringsutbytte enn oss, ifølge internasjonale undersøkelser. Estland, som oppnår de beste PISA-resultatene i Europa, har en skole som er sterkt inspirert av den finske og har om lag samme timetall.

Forslagsstillerne viser til at KrF var det eneste partiet som stemte imot seksårsreformen, og som har gått imot alle timetallsutvidelser fra skiftende regjeringer siden 2006. Vi vil foreslå å organisere skolen mer etter hvordan barn lærer og utvikler seg, med førskole for seksåringer med mye frilek, og med kortere skoledager som gjør det mulig å heve kvaliteten i den enkelte skoletime. Derfor foreslår vi å redusere timetallet i norsk grunnskole til finsk nivå, samtidig som vi øker SFO-tiden på 1-4. trinn tilsvarende. Det vil frigjøre om lag 6 mrd. kroner og gi behov for om lag 6000 færre lærerårsverk.

Regjeringspartiene og SV har valgt å prioritere å bruke mange milliarder kroner på å gjøre SFO billigere for alle foreldre uansett inntekt. Dersom

⁵ Djupedal, E. F. (2022). *På skuldrene til de minste: Grunnskolens timefordeling som verktøy for å skape framtida*. Nytt norsk tidsskrift, 39 (1), 29-40.

⁶ Schleicher, A (2018), *World Class: How to build a 21st-century school system, Strong Performers and Successful Reformers in Education*, OECD Publishing, Paris.

man i stedet for innfører en moderasjonsordning med gratis SFO for husholdninger med inntekt under 2 mill. kroner, kan det offentlige spare rundt 2 mrd. kroner. Forslagsstillerne mener at midlene som i dag brukes på lange skoledager og gratis SFO for foreldre med god råd, i stedet bør brukes til å øke kvaliteten i skolen.

Høyere lærerlønninger

Norske lærere holder høy kvalitet, men mange dyktige lærere slutter og søkningen til lærerutdanningen er svært lav. Læreryrket må være attraktivt sammenliknet med andre yrker med høy utdanning. Lønn er en viktig del av bildet.

Etter at Stortinget samlet seg om en ekstraordinær lønns pakke for lærerne rundt årtusenskiftet, har lønningene stagnert. I dag er lærerlønningene i grunnskole og videregående bare hhv. 77 og 84 pst. av lønnen til yrkesgrupper med tilsvarende utdanning. Ikke bare er dette mye lavere enn lærerlønningene i Finland på hhv. 92 og 107 pst. og lavest i Norden. Det er også betydelig lavere enn snittet for lærerlønninger i OECD på hhv. 89 og 95 pst. og blant de laveste i hele Europa. Kun i Italia, Hellas, Slovakia og Ungarn tjener lærerne dårligere enn i oljerike Norge.⁷

Lykkes vi ikke med å gjøre læreryrket attraktivt, risikerer vi å miste mange dyktige lærere i skolen i dag, og at ambisiøse og faglig sterke studenter velger bort lærerutdannelsen. Det vil koste samfunnet dyrt.

Forslagsstillerne mener derfor tiden er inne for et nytt stortingsforlik som øker lærerlønningene. Dersom de økes med 50 000 kroner i snitt per lærer i grunnskolen og videregående skole, vil dette innebære en ekstraordinær bevilgning til kommunene på om lag 7 mrd. kroner.

Mer tid til elever, foreldre og kollegaer

Læreryrket må ikke bare være økonomisk attraktivt, det må være intellektuelt attraktivt. Når OECDs Talent Survey spør unge hvorfor de

⁷ OECD (2023). *Education at a glance*.

ønsker å bli lærer, svarer de at de vil bety en forskjell i barns liv. «Vi glemmer ofte dette», sier OECD-direktøren. «Vi legger vekt på at du skal undervise i 20 timer i matematikk eller historie, men vi gir ikke mulighetene til faktisk å skape relasjoner med elevene, eller å møte deres familier.» I Finland er lærerlønningene mye lavere enn i Tyskland, men mange flere unge finner vil bli lærere, fordi Finland har et mer interessant arbeidsmiljø.

«Læring er ikke en transaksjon, men en sosial og relasjonell opplevelse», sier Schleicher. «Elever lærer best fra lærere de elsker (...) Kvalitet avhenger av å rekruttere, beholde og utvikle dyktige mennesker, og gi disse menneskene gode muligheter til å arbeide utenfor klasserommet. Du vil vite hvem dine elever er, hva de ønsker å bli, du vil være i stand til å støtte dem på deres reise.» Han understreker betydningen av å investere i rammevilkår som skaper «muligheter for lærere til å gjøre andre ting enn undervisning».

Norske barneskolelærere har den lengste undervisningstiden i Norden med 741 timer årlig i 2021, mot 680 timer i Finland, ifølge OECDs Education at a Glance 2022.⁸ Undervisningstiden til ungdomsskolelærerne er midt på treet i nordisk sammenheng med 663 timer årlig, men også her har Finland prioritert å ha et lavere nivå med 595 timer. Bare på videregående har lærere i Norge færre undervisningstimer enn Finland.

Mye tyder på at lærerne trenger mer tid, blant annet for å skape relasjoner med foreldrene. Andelen elever i skoler i Norge der rektor melder om at minst halvparten av foreldrene på eget initiativ drøfter barnets utvikling med en lærer, har falt fra 19 pst. i 2018 til bare 6 pst. i 2022 – det laveste nivået blant alle 71 land som OECD har data for. OECD-snittet er 29 pst.⁹

⁸ Sverige regnes ikke med, fordi der bestemmes undervisningstiden på den enkelte skole.

⁹ OECD (2023). PISA 2022 Results (Volume II).

Andelen elever i Norge som sier at foreldrene minst en eller to ganger i uka spør «hvordan var skolen i dag» er heller ikke spesielt høy, 77 pst. Dette er omtrent på OECD-snittet, men lavest i Norden, hvis vi ser bort fra Island. Dette spørsmålet har større effekt på barnas læring enn foreldrenes inntekt. Som Schleicher sier, «du kan ikke enkelt forandre folks inntekt, men du kan forandre holdninger vi har».¹⁰

Også når det gjelder lesing hjemme er utviklingen negativ, ifølge Forleggerforeningens leserundersøkelse. I 2017 svarte 93 pst. av foreldre med barn under 10 år at de leste høyt for barna sine. I 2023 er tallet bare 75 prosent.

Læreryrket må bli mer intellektuelt attraktivt og lærerne må få mer tid til å skape relasjoner med elever og foreldre, og til å drøfte undervisningen med kollegaer. Derfor vil vi foreslå å redusere kontaktlærernes undervisningstid med to timer per uke. Dette vil koste om lag 4 mrd. kroner, og gi et behov for rundt 2000 flere lærerårsverk.

Mer fleksibel arbeidstid

Fleksibilitet til å kunne jobbe hjemmefra eller til å levere eller hente barn i barnehagen, er viktig for dagens arbeidstakere. Også på dette punktet sakker lærerne akterut, særlig etter at pandemien har gitt mange arbeidstakere enda større muligheter for fleksibilitet og hjemmekontor. Undervisning krever fysisk tilstedeværelse. Samtidig er det stor variasjon i OECD om lærerne må være på skolen etter undervisningstid.

I mange land står lærerne fritt til å velge om de vil jobbe på skolen eller hjemme, etter at undervisningstiden er ferdig. Skandinaviske lærere befinner seg i den andre enden av skalaen, med de strengeste kravene til fysisk tilstedeværelse på skolen. Dette kalles «bundet tid», som på mange skoler er knyttet til obligatoriske møter på skolen. I Norge må lærerne

¹⁰ Schleicher, A. (2024, 26. februar). *Dr. Andreas Schleicher in conversation with Wendy Klopp [videofil]*. Youtube.

<https://www.youtube.com/watch?v=Lvn7VgzbsFM&t=541s>

være på skolen i 1300 timer årlig på barnetrinnet, 1225 timer på ungdomstrinnet og 1150 timer på videregående.

Igjen har Finland prioritert annerledes. Der er kravet bare 818 timer tilstedeværelse på barneskolen, 733 timer på ungdomsskolen og 686 timer på videregående. Regjeringen i Storbritannia har signalisert at den vil gi lærerne større mulighet til å forberede timer og planlegge undervisning hjemme, i stedet for å måtte være på skolen.¹¹

Forslagsstillerne vil gi lærerne økt fleksibilitet for å gjøre yrket mer attraktivt og lettere å kombinere med familieliv. Vi vil redusere bundet tid med minst 25 pst., slik at lærerne i større grad kan velge om de vil jobbe på skolen eller hjemme.

Førskole med frilek for seksåringene

Evalueringen av seksårsreformen viser at seksåringene har fått mindre frilek og mer bokstavlæring. Både lærere og elever savner leken. Noen mener dette ikke er et problem, og viser til en studie som indikerer at barn som starter tidlig i førsteklasse med bokstavlæring, blir bedre lesere i slutten av første klasse. Det er ikke overraskende, spørsmålet er hvordan det går når barna blir større?

OECD trekker frem en studie fra New Zealand som sammenligner barn som begynte formell lese- og skriveopplæring ved fem eller syv års alder. Da barna var blitt elleve år, var det ingen forskjell i leseferdigheter mellom de to gruppene, men barna som startet da de var fem, utviklet mindre positive holdninger til lesing og viste mindre leseforståelse enn barna som startet da de var syv.

En annen studie OECD viser til så på elever i slutten av sitt sjette skoleår. Elevene som hadde gått på faglig orienterte barnehager, oppnådde betydelig lavere karakterer på skolen, enn de som hadde gått i barnehager preget av barnestyrt lek. OECD konkluderer med at det finnes ikke noe

¹¹ “English kids are back in school. What about the teachers?”. *The Economist*. 2. September, 2024.

faglig grunnlag for tidlig skolestart: «Tvert imot, en stor mengde funn peker på den avgjørende betydningen av barnestyrt frilek i små barns utvikling».

KrF var som eneste parti imot skolestart for seksåringene i sin tid, fordi leken hører barndommen til. Den gir barna glede, utvikling og læring. Leken er små barns foretrukne læringsform og har stor betydning for hjernens utvikling. Frilek er avgjørende for å lære seg å ta beslutninger, løse problemer, utøve selvkontroll og følge regler. Lek er nødvendig for å lære og få seg venner og løse konflikter.

Barnas indre motivasjon utvikles gjennom frilek og gjør dem bedre i stand til å ta imot den formelle læringen utover i skoleløpet. Seksårsreformen har fratatt seksåringene mye av frileken og gjort at de har mistet noe av sin naturlige utvikling som lærerlystne og nysgjerrige mennesker. Da er det kanskje ikke rart at vi ser en økning i ADHD-diagnoser og skolevegring og et fall i motivasjon og læring?

KrF vil innføre førskole for seksåringene og ha skolestart først ved fylte syv år, slik Danmark og Finland har, jf. Representantforslag 106 S (2022–2023). Som i Finland skal barnets egne behov og interesser danne grunnlaget for pedagogikken, og det skal være mye tid til frilek og fysisk aktivitet inne og ute. (Ikke mindre viktig er det å beholde frileken i barnehagene og avvise forslag om flere voksenstyrte aktiviteter, såkalt «veiledet lek», som vil gå på bekostning av frileken.)

En slik omlegging er viktigere enn noen gang, fordi frileken er kraftig truet utenfor skoletiden av skjerm, voksenstyrte fritidsaktiviteter og frykt for risikolek.

Når forskere spør barn om hva som gir dem mest glede, svarer de frilek, enten de er i barnehagealder eller i 6-8-årsalderen.

Spørsmålet om lek handler også om verdier. Hva er en god barndom? Hvordan kan gi vi barn glede og tro på seg selv? Lærere og foreldre gjør så godt de kan for at barna skal trives og lære, men det er grenser for hva de kan få til når skolen ikke er tilpasset barna. Forslagsstillerne vil gjøre skolen klar for barna, ikke barna klare for skolen.

Flere trykte lærebøker

At skolene i et av verdens rikeste land opplever lærebokkrise er oppsiktsvekkende. Handlingsregelen sier at vi skal prioritere kunnskap, likevel mangler skolene lærebøker. Norge er sammen med Costa Rica, Latvia og Montenegro de eneste landene i PISA hvor rektorer melder om større knapphet på læremidler fra 2018 til 2022. Ingen trenger å lure på at dette bidrar til lesekrisen blant norske barn. Det trengs et milliardbeløp til innkjøp av trykte bøker og til skolebibliotekene, slik Danmark og Sverige har vedtatt og slik KrF har foreslått, jf. Representantforslag 92 S (2023–2024) om en satsing på trykte lærebøker og en bedre og mer målrettet bruk av digitale læremidler.

Dernest må regjeringen sørge for at kommunene faktisk kjøper inn trykte bøker til skolene. Til lesing er dette særlig viktig, fordi lesing av trykte bøker gir større leseforståelse og mer leseglede enn digitale bøker.

En av de mest omfattende analysene som sammenfatter resultater fra 54 studier fra mange land, konkluderer med at lesing på skjerm gir elevene dårligere leseforståelse enn lesing på papir. Skjermulempen tilsvarer om lag to tredjedeler av estimert årlig vekst i leseforståelse for grunnskoleelever.¹²

Det er all grunn til å tro at skjermulempen gjør seg gjeldende i Norge, ettersom vi er på OECD-toppen i bruk av digitale enheter i timene. To av tre elever i norsk skole blir distraheret av bruk av digitale enheter i noen eller flere av timene, ifølge PISA 2022. Elevene som blir forstyrret får et læringstap som tilsvarer tre kvart skoleår.

35 pst. av skolene har hovedsakelig digitale læremidler i dag, til tross for at bare 3 pst. av lærerne ønsker at det skal være slik, ifølge Utdanningsforbundets undersøkelse. Vi vil at lærerne skal få tilbake den pedagogiske friheten til å velge mellom trykte bøker og digitale

¹² Delgado, Pablo et al (2018). “Don't throw away your printed books: A meta-analysis on the effects of reading media on reading comprehension”, Educational Research Review, Volume 25, Nov. 2018.

læremidler. Dessuten vil forslagsstillerne innføre mobilforbud i skoletiden, fordi alt tyder på at det reduserer mobbing og gir mer læring og fysisk aktivitet, jf. Representantforslag 25 S (2023–2024).

Omleggingen foreslått her handler ikke først og fremst om å bruke mye mer midler i skolen, men om å bruke eksisterende ressurser på en mer effektiv måte, å vri ressursene fra kvantitet til kvalitet.

Innsparingen i form av kortere skoledag (om lag 6 mrd. kroner) og behovsprøving av gratis deltids plass på SFO (rundt 2 mrd. kroner) tilsvarer langt på vei kostnaden ved høyere lærerlønninger (om lag 7 mrd. kroner) og færre undervisningstimer for kontaktlærere (ca. 4 mrd. kroner). Læreboksatsingen (1,5 mrd. kroner) kommer i tillegg. Summen friske midler som kreves for disse endringene er liten sammenliknet med gevinsten og i tråd med handlingsregelens prioritering av kunnskap.

Endringene vil gi et redusert behov for lærere på om lag 4000 årsverk netto. Forslagsstillerne viser i den forbindelse til at det er om lag 12 000 årsverk i skolen som utføres av personer uten lærerutdanning ifølge Utdanningsforbundet, og det er mange lærere som skal gå av med pensjon fremover.

Hjertet må tilbake i skolen. Lærerne må få mer tid til å se elevene og foreldrene og lære dem å kjenne. Det vil styrke læringen. Høyere lærerlønn, mer tid utenfor klasserommet og mer fleksibel arbeidstid vil gjøre læreryrket mer attraktivt. Dermed blir det lettere å rekruttere og beholde dyktige lærere.

Seksåringene trenger en førskole med mye frilek og pedagogikk basert på den enkeltes interesser og evner. Det vil gi dem glede og mestring her og nå, og indre motivasjon og lærelyst ut over i skoleløpet som vil gi mer læring og mindre frafall. I resten av grunnskolen vil kortere skoledager gi mer tid til frilek etter skoletid. Flere trykte lærebøker vil gi barna bedre leseforståelse, mer leseglede og færre forstyrrelser.

Forslag:

1. «Stortinget ber regjeringen om å legge frem et forslag om 23 færre uketimer i grunnskolen.»
2. «Stortinget ber regjeringen om å foreslå å erstatte dagens 12 timers gratis SFO for alle med en behovsprøvd ordning forbeholdt husholdninger med inntekt under 2 mill. kroner.»
3. «Stortinget ber regjeringen om å foreslå en bevilgning over kommunerammen til en ekstraordinær lønnspakke i tillegg til de ordinære lønnsoppgjørene på 50 000 kroner i økt lønn for alle lærere.»
4. «Stortinget ber regjeringen om å foreslå en reduksjon i undervisningstiden for kontaktlærere med to klokke timer per uke.»
5. «Stortinget ber regjeringen om å legge frem et forslag som gir lærerne mer fleksibilitet og redusert krav til tilstedeværelse på skolen utenom undervisningstid ved av å redusere såkalt bundet tid med minst 25. pst.»
6. «Stortinget ber regjeringen legge frem et forslag om å innføre førskole for seksåringene med mye frilek og pedagogikk basert på den enkelte elevs interesser og behov, med start i 1.klasse først for syvåringene.»
7. «Stortinget ber regjeringen legge frem et forslag om en betydelig satsing på trykte lærebøker i skolen og sikre at kommunene faktisk kjøper inn bøkene, for å bedre elevenes leseforståelse og leseglede og redusere forstyrrelser fra digitale læremidler.»

Flere skolebøker og
mindre skjerm

Representantforslag om et lærebokløft og en mindre og bedre regulert skjermbruk i skolen

«Det lille mirakelet [med utdeling av PCer på en lokal skole] kan bli gjenskapt på hver eneste skole, rik eller fattig, på tvers av USA (...) Hvert barn i USA fortjener en mulighet til å delta i informasjonsrevolusjonen.»

President Bill Clinton, tale under semesteråpningen ved Massachusetts Institute of Technology (MIT) 1998

Bill Clintons teknologioptimisme fra slutten av 1990-tallet slo an tonen for årene som fulgte. Den nye informasjonsteknologien (IT) skulle gi elevene mer læring, ruste dem for en digital verden og tette skiller mellom ressurssterke og -svake elever på en måte som vi aldri tidligere hadde hatt muligheter for. Myndighetene i mange land, ikke minst her i Norge, fulgte opp med store investeringer i IT i skolen som nettbrett og PCer. Har denne digitaliseringen innfridd de høye forventningene og gitt den forventede læringsrevolusjonen for barna?

Nedslående resultater av høy IT-bruk i OECD

Svaret er langt på vei nei, ifølge OECD. Mange av de beste utdanningssystemene i OECD har vært forsiktige med å integrere digitale enheter i undervisningen. En moderat bruk av IT i skolen er ifølge OECD-tallene bedre enn ingen bruk i det hele tatt, men IT-bruk over OECD-snittet henger sammen med dårligere resultater i lesing, matematikk og naturfag, etter at man har korrigert for sosial bakgrunn mv. Det samme mønsteret gjelder for elevenes bruk av IT på fritiden. Teknologien har heller ikke bidratt til å tette ferdighetsskillene mellom ressurssterke og ressursvake elever.¹³

Digital teknologi i skolen kan gi store muligheter for å gi personlig tilpasset undervisning, søke opp informasjon og redusere læreres administrative arbeid. Men for å utnytte dette potensialet trengs det bevisste og målrettede tiltak overfor lærere og elever. Samtidig har det etter hvert blitt

¹³ OECD (2015), *Students, computers and learning. Making the Connection*.

klart at digital teknologi i skolen har alvorlige, negative effekter når det gjelder distraksjon og lesing.

digitale enheter skaper distraksjon

Ifølge PISA 2022-undersøkelsen rapporterer hele to av tre av elever om at de blir distrauert ved bruk av digitale enheter i noen eller flere av matematikktimene. Dette går ut over læringen. Elevene som ble forstyrret av digitale enheter oppnådde 15 færre poeng på PISAs matematikktest enn de som sjelden opplevde dette. Dette tilsvarer et læringstap på tre kvart år med skole, etter at det er tatt høyde for studenters og skolars sosioøkonomiske profil.¹⁴

At barn har vansker med digital selvregulering er ikke vanskelig å forstå. Bare tenk hvor vanskelig det er for voksne å konsentrere seg om en tankerekke når man arbeider på en datamaskin, stadig avbrutt av e-poster, tekstmeldinger og varslinger fra sosiale medier. Eller hvor mange voksne som har problemer med å regulere mobiltelefonbruken, slik at den ikke blir et unødig tidssluk eller en kilde til forstyrrelse. Personer over 25 år har en fullt utviklet fremre del av hjernen som hjelper til å holde fokus og motstå fristelser, men likevel er det vanskelig å holde konsentrasjonen. For et barn, uten en slik utviklet fremre del av hjernen, er det enda vanskeligere.

Lesing på skjerm gir mindre leseforståelse og leseglede

OECD oppgir at elever som oftest leser trykte bøker viser bedre leseforståelse, større leseglede og leser oftere for fornøyelsens skyld enn de som oftest leser digitale bøker. Dette gjelder i samtlige OECD-land i PISA 2018-undersøkelsen. Elever som oftest leser digitale bøker har høyere sannsynlighet for å ha innvandrerbakgrunn og være fra lavinntektsfamilier. Å lese skjønnlitteratur (romaner, noveller mv.) og lengre tekster ofte i skolearbeidet er positivt assosiert med

¹⁴ OECD (2023). PISA 2022: Insights and interpretations.

leseforståelse. Å lese digitale tekster ofte, derimot, er negativt assosiert leseforståelse, ifølge OECDs PISA-undersøkelser. Alt dette gjelder etter at det er korrigert for elevers og skolars sosioøkonomiske bakgrunn.¹⁵

OECD har også sett på ti ulike digitale læringsaktiviteter i skolen. Bare en av ti av disse aktivitetene er korrelert med bedre leseforståelse, og da i relativt liten grad, nemlig å søke på internett ifb. skolearbeid. Alle de ni andre aktivitetene, som å spille simuleringer, å bruke forskjellige apper eller å gjøre praksisøvelser, er middels til kraftig negativt korrelert med leseforståelse.

Korrelasjonene i OECD-tallene gir ikke i seg selv grunnlag for å si noe entydig om årsakssammenhenger. Inntil nylig var det ikke mulig å svare klart på om elever forstår best når de leser på papir eller skjerm. Men nå har det kommet strengere og grundigere designede evalueringer med funn som bekrefter dem fra OECD.

En studie som benytter skolerresultater fra titusenvis av amerikanske elever på 4. og 8. trinn over mange år, der det korrigeres for et stort sett av karakteristika knyttet til elever, lærere og skoler, viser at å lese på skjerm er mindre gunstig når grunnleggende, tekniske leseferdigheter som vokabulartrening, leseflyt og avkoding skal øves inn. Jo mer digitale hjelpemidler brukes i disse timene, jo lavere er leseforståelsen. Den negative effekten ved lesing på skjerm er stor: Den tilsvarer læringstapet forårsaket av forstyrrende adferd i timene. Selv en beskjeden skjermbruk i disse klasserommene på en halvtime daglig er negativt korrelert med leseforståelse.

Den negative effekten ved skjermbruken er nesten dobbelt så stor for fjerdeklassingene som for åttendeklassingene. Mye tyder på at jo lenger ned i klassetrinnene og jo mer grunnleggende ferdigheter som skal øves inn, desto større er de negative effektene av å lese på skjerm. Samtidig viser studien, slik OECDs funn langt på vei også gjør, at når de digitale

¹⁵ OECD (2021), *21st-Century Readers. Developing literacy skills in a digital world*.

hjelpemidlene brukes til informasjonsinnhenting og prosjektarbeid, bidrar de til mer læring både på 4. og 8. trinn.¹⁶

En av de mest omfattende metaanalysene basert på 54 studier med mer enn 170 000 deltakere fra flere land, konkluderer også med at å lese på skjerm gir elevene dårligere leseforståelse enn å lese på papir. Tekstene så like ut på papir og skjerm, uten lenker, multimedia eller bilder. Likevel var det en signifikant forskjell. Læringstapet i denne analysen tilsvarte om lag to tredjedeler av estimert årlig vekst i leseforståelse for grunnskoleelever. Effekten er særlig stor når elevene leser med en tidsbegrensning. Ulike tekster gir ulike utslag: Effekten er klar for fagtekster, men gjør seg ikke gjeldende for fortellende tekster, kanskje fordi sistnevnte tekster krever mindre av leseren.

Studiene i analysen strakte seg fra 2017 helt tilbake til 2000, da elevene var vokst opp med trykte bøker som sitt primære lesemedium. Man skulle kanskje tro at skjermulempen ble mindre etter hvert som årene gikk og elever, lærere og skoler fikk mer erfaring med digitale verktøy. Det motsatte var tilfellet: Forskerne fant at den negative effekten av lesing på skjerm har økt de siste om lag 20 årene. Vi kan med andre ord ikke sitte stille å anta at skjermulempen vil forsvinne etter hvert som barn blir eksponert mot digitale enheter tidligere i livet, etter hvert som voksne blir mer erfarne i bruken av enhetene, eller teknologien blir bedre. Tvert imot, forskningsfunnene tyder på skjermulempen er en betydelig utfordring på tvers av aldersgrupper som bare blir større etter hvert som teknologiens tilstedeværelse tiltar.¹⁷

Å svare eksakt på hvorfor leseforståelsen er dårligere på skjerm er ikke enkelt, men mange forskere peker på at elevene leser digitale tekster på en mer overfladisk måte enn på papir. Elever kan ha en tendens til å se på nettbrett og PCer mer som spillenheter enn som læringsverktøy. Det kan

¹⁶ Salmerón, L., Vargas, C., Delgado, P., & Baron, N. (2022). "Relation between digital tool practices in the language arts classroom and reading comprehension scores". *Reading and Writing*, 36, 175–194.

¹⁷ Delgado, P., Vargas, C., Ackerman, R., & Salmerón, L. (2018). "Don't throw away your printed books: A meta-analysis on the effects of reading media on comprehension". *Educational Research Review*, 25, 23–38.

gjøre at de vurderer at digital lesing krever mindre oppmerksomhet og åpner for distraksjoner. Dette støttes av en metaanalyse som viser at elevene overvurderer egne prestasjoner når de leser digitalt.¹⁸ En slik lavere årvåkenhet kan gjøre elevene mindre skjerpet kognitivt når de leser digitalt. En studie viser at bachelorstudenter som leste en lang akademisk tekst på papir i større grad klarte å redusere tankevandring når de ble bedt om det under tidspress enn dem som leste den samme teksten digitalt.¹⁹ Andre peker på at papirets fysiske kvaliteter skjerper konsentrasjon og oppmerksomhet.

Digitale ferdigheter

Etter hvert som den digitale læringsrevolusjonen uteble, har det blitt mer vanlig å argumentere for at skolen trenger digitale læremidler for å gi elevene digitale ferdigheter. Digitale ferdigheter kan defineres som evnen til å bruke digitale verktøy til å utforske systemer, formidle ideer og løse problemer. Det er riktig at elevene trenger digitale læremidler for å lære slike ferdigheter, men det er ikke dermed sagt at de trenger mange timer hver dag på digitale enheter.

For det første er de grunnleggende ferdighetene i lesing og matematikk avgjørende for å utvikle gode digitale ferdigheter. Gapet i digitale ferdigheter er stort sett forklart gjennom gapet i tradisjonelle akademiske ferdigheter, ifølge OECD. Ferdigheter i digital lesing gjenspeiler ferdigheter i lesing på papir. Det er ikke mulig å bli en god leser på nettet uten å være i stand til å forstå en trykt tekst.

For det andre er mange av de landene som gjør det best på digitale ferdigheter, som Korea, Singapore, Storbritannia og Japan, ikke blant dem som lar elevene bruke digitale læremidler mest. Derfor peker OECD på at mange av ferdighetene som trengs for å navigere på nettet som evnen til å

¹⁸ Clinton, V. (2019). "Reading from paper compared to screens: A systematic review and meta-analysis". *Journal of Research in Reading*, Vol. 42/2, 288-325.

¹⁹ Delgado, P. & Salmeron, L. (2021). "The inattentive on-screen reading: Reading medium affects attention and reading comprehension under time pressure". *Learning and Instruction*, 71, 101396.

gjøre kritiske vurderinger og oppgavestyring, etter alt å dømme kan undervises og læres med tradisjonelle, analoge metoder.²⁰

Digitale og trykte læremidler i norsk skole

Mens mange av de beste utdanningssystemene i PISA-undersøkelsene har en moderat bruk av digitale hjelpemidler i skolen, er Norge på OECD-toppen, kun slått av Danmark. Bare i Danmark, Norge og noen ukrainske regioner bruker elevene mer enn tre timer daglig på digitale enheter i undervisningen. OECD-snittet er to timer.

Daglig bruk av nettbrett i skolen har doblet seg fra 2015 til 2019, og i skoleåret 2020/21 hadde åtte av ti elever nå sin egen iPad, PC eller Cromebook, ifølge professor Øystein Gilje ved Universitetet i Oslo. Norske elever er også blant de som bruker skjerm mest på fritiden i OECD-området.

Samtidig med den kraftig økte skjermbruken i norske klasserom, har læringen falt markant, ifølge PIRLS 2021 og PISA 2022-undersøkelsen. Norske elever er nå dårligst i Norden i lesing, matematikk og naturfag, hvis vi ser bort fra Island. Våre elever er på bunn når det gjelder leseglede blant samtlige 65 land som er med i PIRLS-undersøkelsen, og nesten på bunn i OECD i tid brukt på å lese for fornøyselsens skyld. PISA 2022-undersøkelsen viser dessuten at de digitale enhetene skaper like mye distraksjon her i landet som OECD-snittet.²¹

Også i her Norge er det slik at elever som i størst grad leser trykte bøker viser bedre leseforståelse og større leseglede, enn dem som oftest leser digitale bøker, etter at det er korrigert for elevenes og skolenes sosioøkonomiske bakgrunn, ifølge OECD. I Norge leser elevene litt mer skjønnlitteratur på skolen enn OECD-snittet, mens de ligger godt under snittet og er dårligst i Norden når det gjelder lesing av lange tekster, tekster som generelt egner seg best på papir. Norge er riktignok et av få

²⁰ OECD (2015). *PISA 2012 results: Students, Computers and Learning: Making the Connection*, PISA, OECD Publishing, Paris.

²¹ OECD (2022). *PISA 2022: Insights and interpretations*.

land der det er en positiv sammenheng mellom IT-bruk i matematikktimene og resultater på digitalt baserte matematikkoppgaver.

Da Nasjonal Kartleggingsprøve i lesing gikk fra papir til digitalt i 2015, benyttet forskere muligheten til å teste en leseforståelsesprøve i to versjoner, en på papir og en digital. Forskerne fant at elevene uansett ferdighetsnivå presterte bedre på papirversjonen enn på den digitale versjonen.²² Dette stemmer overens med en annen studie som har vist dårligere karakterer når en prøve tas digitalt, sammenliknet med papir.²³

I Norge, som i mange andre land, har IT-opplæringen av lærerne i mange tilfeller vært sviktende. Noen kommuner har investert i etter- og videreutdanning for lærerne i digitale verktøy, men Monitor-undersøkelsen fra 2019 viser at norske lærere først og fremst får digital kompetanse fra prøving og feiling, selvstudium og veiledning fra kolleger, snarere enn fra mer systematisk skolering.

Vi har også en lærebokkrise i norsk skole i dag: Norge er sammen med Costa Rica, Latvia og Montenegro de eneste landene hvor rektorer melder om en forverret læremiddelsituasjon fra 2018 til 2022, ifølge PISA 2022. I en undersøkelse fra Utdanningsforbundet i 2021 sier tre av fire tillitsvalgte lærere i norske grunnskoler og om lag halvparten av lærerne på videregående og yrkesfag, at deres skole i liten grad hadde økonomiske midler til å fornye læremidlene etter innføringen av Fagfornyelsen i august 2020. Det har bare vært bevilget om lag halvparten så mye midler til kjøp av nye læremidler til Fagfornyelsen, sammenliknet med læreboksatsingen i Kunnskapsløftet.

Utdanningsforbundets undersøkelse om læremiddelsituasjonen i skolen, viser at hele 35 pst. av barne- og ungdomsskolene hovedsakelig bruker digitale læremidler, mot 13 pst. i videregående og 6 pst. i

²² Støle, H., Mangen, A., Schwiippert K. (2020). "Assessing children's reading comprehension on paper and screen: A mode-effect Study". *Computers and Education*, Vol. 151, July 2020.

²³ Ackerman, R. & T. Lauterman (2012), «Taking reading comprehension exams on screen or on paper? A metacognitive analysis of learning texts under time pressure», *Computers in Human Behavior*, Vol. 28/5, 1816-1828.

voksenopplæringen. Altså et mønster stikk i strid med forskningen, som viser at de negative effektene av lesing på skjerm er størst for de yngste elevene. Bare 14. pst. av barne- og ungdomsskolene bruker hovedsakelig trykte læremidler, mot 40 pst. av de videregående skolene, mens 39 pst. av barne- og ungdomsskolene og 49 pst. av videregående skoler bruker begge typer læremidler omtrent like mye. Utdanningsforbundet melder om at elever og foreldre sier at de ønsker trykte læremidler uten å bli hørt, og at lærerne ofte ikke blir involvert i innkjøpsprosessene. Bare 3 pst. av lærerne i grunnskolen ønsker at skolene primært skal bruke digitale læremidler, ifølge undersøkelsen.²⁴

I statsbudsjettforslaget for 2022 skriver Kunnskapsdepartementet at forlagene melder om en vesentlig økning i kommunenes etterspørsel etter digitale læremidler og en tilsvarende nedgang i salget av trykte lærebøker. I mangel på trykte lærebøker må mange lærere bruke knapp forberedelsestid til å finne og kopiere erstatninger. De største taperne er elevene som verken får gode nok læremidler eller den beste undervisningen.

Ei heller klarer kommunene å beskytte elevene mot skadelig innhold på skolenes digitale enheter. IT-selskapet Climbr og representanter fra oppropet «Ja til mindre skjerm i barneskolen» har utarbeidet en foreldreundersøkelse om digital sikkerhet i grunnskolen og foreldreerfaringer med digitalisering i skolen. Ifølge undersøkelsen har mange av de yngste elevene ikke eget passord på enhetene sine, få skoler har databehandleravtaler med Google som sikrer elevenes personvern og mange elever får opp reklame, vold og porno på skolens enheter. Foreldre er pålagt erstatningsansvar hvis nettbrettet blir skadet utenfor skolen, samtidig som de nektes adgang til å styre passord til enhetene.²⁵

Inntrykket bekreftes i en undersøkelse om skolefilter mot nettporno som Organisasjonen Lightup gjennomførte med støtte fra Barne- og ungdoms- og familiedirektoratet. Blant de 88 av 356 kommuner som svarte på

²⁴ «Læremiddel i norsk skule: Inkludering, fornying og tilgjengelegheit», Rapport 2/2023, Utdanningsforbundet.

²⁵ «Foreldreundersøkelsen om digitalisering av grunnskolen», Climbr og «Opprop for mindre skjermbruk på barneskolen», 2024.

undersøkelsen, var det åtte av ti kommuner som svarte at de hadde pornofilter. Det kan også tenkes at andelen som ikke har et slikt filter er høyere blant de kommunene som ikke svarte. Utrolig nok bruker bare om lag to av tre kommuner Kripos sin blokkeringsliste over nettsider som utgjør en risiko for seksuell utnyttelse av barn, som kan tilføyes skolenes eget filter.²⁶

På toppen av dette er det langt fra sikkert at selv de kommunene som har filter klarer å beskytte elevene sine. Climbr-undersøkelsen utførte en stikkprøve av de yngste elevenes digitale enheter i Oslo-skolen, som ifølge Oslo kommune skal være beskyttet av gode filter. Stikkprøven viste at filteret verken fjernet reklamer eller hindret sporing. Ei heller hindret det muligheten for å få opp pornografiske bilder.

Hvis alt dette stemmer, er det snakk om alvorlige brudd på en rekke lover og forskrifter om alt fra at skolen skal være reklamefri, at barn har krav på personvern og beskyttelse mot skadelig innhold og at skolen skal være gratis, til foreldreretten og retten på privatliv og familieliv.

Et stort flertall av foreldrene i Climbr-undersøkelsen svarer at digitale enheter sendes med hjem. Dette byr ifølge foreldrene i undersøkelsen på store utfordringer for barnas evne til å holde oppmerksomheten på lekser og skolearbeid på nettbrettet, fremfor å benytte seg av brettets underholdningsmuligheter i form av sosiale medier, spill og videoer. Noen foreldre melder om at barna bruker nettbrettet på SFO før skolen starter, slik at frilek eller andre fysiske eller kreative aktiviteter fortrenses.

krafttak for trykte lærebøker og en redusert og bedre regulert skjermbruk

Utrullingen av IT i skolen i Norge og andre OECD-land har med andre ord gått mye raskere enn forskningen på området, basert på luftige håp og kanskje frykt for å henge etter i utviklingen. Nå som forskningen foreligger

²⁶ «Pornofilter i skolen? En kartlegging av kommuners og fylkeskommuners bruk av tekniske løsninger for å skjerme barn og unge fra eksponering for porno på nettverk og enheter i skolen», Organisasjonen Lightup, 2024.

er det på høy tid å stanse opp og revurdere skjermbruken. Noe IT-bruk i skolen er positivt for læring og leseforståelse. I en digital verden trengs det digitale ferdigheter, for eksempel slik at elevene blir i stand til å identifisere skjevt fremstilt informasjon på nettet.

Samtidig må vi ta konsekvensen av de alvorlige, negative effektene av skjermbruk i skolen: PISA-tallene tyder på at mange elever blir så forstyrret av digitale enheter i skolen at de taper tre kvart år med skole, mens lesing på skjerm etter alt å dømme gir såpass mye dårligere leseforståelse sammenliknet med papir at de taper om lag to tredjedeler av et års forventet utvikling i lesing.

Å lese lengre tekster og skjønnlitteratur er positivt for leseforståelsen, og mindre egnet for skjerm. Leseferdighetene på papir støtter opp om ferdigheter og forståelse på skjerm, ikke omvendt. Å sikre elever skolebøker og tekster på papir kan derfor være en relativt rimelig og effektiv måte å forbedre leseforståelsen på, samtidig det gir elevene nødvendige ferdigheter for å bli gode lesere på skjerm. Professor Anne Mangen ved Nasjonalt senter for leseopplæring og leseforskning ved Universitetet i Stavanger gir en generell anbefaling om at lesing for å lære i skolen bør skje på papir.²⁷

Forskningen viser med andre ord at trykte lærebøker bør være det sentrale læremiddelet, særlig for de yngste elevene, mens digitale verktøy bør være et supplement. For Norges del, med lærebokkrise og omfattende IT-bruk i skolen, betyr dette å redusere skjermbruken og styrke bruken av trykte lærebøker. For å oppnå dette vil forslagsstillerne foreslå en kraftig bevilgningsøkning til trykte lærebøker og en lovendring som slår fast at trykte lærebøker er det sentrale læremiddelet, mens digitale læremidler er et supplement.

Forslagstillerne vil også ha en styrking av skolebibliotekene, for å bedre elevenes tilgang til bøker og stimulere til lesing. I 2018 ble det opprettet et nytt tilskudd til skolebibliotekene. Midlene har bl.a. blitt brukt til bedre bemanning på bibliotekene og økt kompetanse blant lærere og

²⁷ Apollon, 8. februar 2021. «Elevenes leseforståelse er redusert: Å lese på skjerm gir mindre læring.»

bibliotekarer. Det er gjennomført leseaksjoner med forfatterbesøk, rekruttering til «Sommer-les» og høytlesing. Evalueringen av tilskuddet fra Oxford Research i 2021, viste at tilskuddet har fungert etter hensikten: Elever har fått bedre tilgang til skolebiblioteket, de leser mer og får mer kjennskap til biblioteket som læringsarena. En betydelig økning i dette tilskuddet bør være en viktig del av en styrket leselyststrategi.

I fjor sommer vedtok stortingsflertallet en ny opplæringslov, som ikke gikk langt nok i å sikre gode skolebibliotek for alle. Forskriften til loven er nå på høring. Forslagsstillerne støtter innspillet fra Aksjon skolebibliotek om at forskriften må slå fast at skolebibliotekene skal bidra til elevenes utvikling av informasjons-, språk- og leseferdigheter og utjevne sosiale, kulturelle og digitale forskjeller.

Sverige har ifølge OECD noe lavere IT-bruk i skoletimene enn Norge. Likevel har den svenske regjeringen nylig tatt et oppgjør med digitaliseringen. De har foreslått rundt 750 mill. kroner til en satsing på trykte lærebøker det første året og en halv milliard kroner årlig i årene deretter, i tillegg til en halv milliard kroner årlig til skolebibliotekene.

Videre mener forslagsstillerne at lærerne trenger god opplæring i hvordan digitale verktøy kan brukes på en best mulig måte i undervisningen. Når lærerne oppgir at de først og fremst har skaffet seg digital kompetanse fra egen prøving og feiling, fremfor mer formalisert og systematisk opplæring, er det noe som ikke stemmer. Regjeringen må legge frem en plan for hvordan lærerne kan få den digitale opplæringen de trenger.

Stortinget vedtok enstemmig i 2018 at det skulle utarbeides nasjonale retningslinjer for barnehage- og skoleeiere for å beskytte barn mot skadelig innhold på digitale skoleenheter. Vedtaket resulterte i en veileder fra Utdanningsdirektoratet som i stedet for krav kom med uforpliktende oppfordringer som «Barnehage- og skoleeiere bør vurdere å installere filtre på digitale enheter for barn i barnehagealder og elever på 1.- 4. årstrinn». Dette holder ikke. Det må stilles et ufravikelig krav til barnehage- og skoleeiere om å installere filtre på digitale enheter for barn i barnehagealder og elever i grunnskolen, som effektivt sperrer tilgang til

spill og sosiale medier og beskytter barn mot alvorlig skadelig innhold og reklame.

Når mange skoler i dag ikke har databehandleravtaler med Google og elevene dermed ikke er logget inn som egne brukere, blir de regnet som anonyme voksne. Dermed kan Google spore elevenes bruk av Googles tjenester som Google-søk og Youtube og bruke dette til markedsføring og annonser, uten å måtte forholde seg til personvernrettigheter og barns krav på ekstra beskyttelse mot skadelig innhold. Kommunene bør derfor avkreves databehandleravtale med Google, slik at elevene er ivaretatt av norsk personvernlovgivning og EUs personvernforordning (GDPR).

Forslagsstillerne er kritiske til at mange skoler deler ut egne nettbrett til hver enkelt elev i 1. klasse. Seksåringene bør heller ha mer frilek og utelek, enn stillesittende aktiviteter med nettbrett, fordi leken er deres foretrukne læringsform. Forslagsstillerne viser til Representantforslag 8:106 S (2022-2023) fra Kristelig Folkeparti om å innføre lekbasert førskole for seksåringene og 1. klasse først for 7-åringene. Forslagsstillerne ønsker å slutte med utdeling av egne nettbrett til førsteklassingene, etter at vår foreslåtte satsing på trykte læremidler er gjennomført.

På samme måte ønsker forslagsstillerne å stanse hjemsending av skolens digitale enheter for elever i 1-4. trinn, så snart skolen i tråd med våre forslag har fått en kraftig bedring i tilgangen på trykte læremidler. Norske barn er på topp i OECD i skjermbruk på fritiden, og mange foreldre opplever en nærmest daglig kamp i å begrense skjermbruk til underholdningsformål. Skjermen fremstår som en av de største kildene til konflikt mellom foreldre og barn i Norge i dag, hvis vi skal dømme ut fra Climbr-undersøkelsen og det store foreldreengasjementet rundt skjermbruk.

Til slutt vil KrF ha en mobilfri grunnskole. Mobiltelefoner er ikke et læremiddel. Tvert imot, de er en betydelig kilde til distraksjon og dårligere læring, ifølge PISA 2022. OECD peker på at dette problemet kan reduseres hvis bruken av digitale enheter blir mer målrettet og hvis

mobiltelefoner forbys i skoletiden, såfremt forbudet blir håndhevet.²⁸ Resultatene fra skoler som innfører mobilfrihet i skoletimer og friminutt er bedre karakterer, mindre mobbing og mer fysisk aktivitet. Elevene skal etter forslagsstillernes syn kunne ha med seg telefonen til og fra skolen, men i skoletiden skal den ligge i et mobilhotell eller liknende. Forslagstillerne viser til Representantforslag [8:25 S \(2023-2024\)](#) fra KrF om å innføre mobilforbud i skolen.

Lenge har holdningen vært som president Clintons på slutten av 1990-tallet, at nøkkelen til læring ligger i å bygge bro over digitale skillelinjer gjennom å gi elevene tilgang på PCer og nettbrett. Nå er både fattige og rike hjem her i landet fulle av disse enhetene, og skolene har tatt dem i bruk over en lav sko. Det store skillet som fortsatt gjenstår er skillet i grunnleggende ferdigheter mellom elevene, mellom elever fra ressurssterke hjem med mange bøker i bokhyllen og elever fra ressursvake hjem med få. Som OECD sier, «å sikre hvert barn grunnleggende ferdigheter i lesing og matematikk, synes å gjøre mer for å skape like muligheter i en digital verden enn det som kan oppnås ved å utvide og subsidiere tilgangen til digitale hjelpemidler og tjenester».²⁹

²⁸ OECD (2023). PISA 2022 Results. Learning during – and from – disruption. Volume II

²⁹ OECD (2015), *Students, computers and learning. Making the Connection*.

Forslag

1. «Stortinget ber regjeringen foreslå en kraftig bevilgningsøkning til trykte lærebøker senest i statsbudsjettet for 2025.»
2. «Stortinget ber regjeringen fremme forslag om endring av opplæringsloven, slik at loven slår fast at trykte lærebøker er det sentrale læremiddelet i skolen, mens digitale læremidler er et supplement.»
3. «Stortinget ber regjeringen foreslå en betydelig bevilgningsøkning til skolebibliotekene senest i statsbudsjettet for 2025, for å styrke trykte bokers plass i opplæringen.»
4. «Stortinget ber regjeringen sikre at forskriften til opplæringsloven slår fast at skolebibliotekene skal bidra til elevenes utvikling av informasjons-, språk- og leseferdigheter og utjevne sosiale, kulturelle og digitale ferdigheter.»
5. 5. «Stortinget ber regjeringen legge frem en forpliktende plan for opplæring av lærere i bruk av digitale læremidler i undervisningen.»
6. «Stortinget ber regjeringen snarest stille krav overfor barnehage- og skoleeiere om å inngå databehandleravtaler og installere Kripos sitt blokkeringsfilter og andre filtre på digitale enheter for barn i barnehagealder og elever i grunnskolen, som effektivt sperrer tilgang til spill og sosiale medier og som beskytter barn mot alvorlig skadelig innhold og reklame og hindrer misbruk av personopplysninger.»

krf